

Republic of Turkey
Kastamonu University

Republic of Turkey
HALAL
ACCREDITATION
AGENCY

IHATO

2 INTERNATIONAL HALAL TOURISM CONGRESS

04 - 06th APRIL 2019

PROCEEDINGS BOOKS

Main Sponsors

TİKA

tatila.com
luzurlu, güvenle

wome
DELUXE

KEYİF TURİZM
kongre & organizasyon

RAMADA
RESORT BY WYNDHAM
ERCIYES

islamitatila.com
luzurlu, güvenle

THE QASR BODRUM
LUXURY RESORT & SPA

GRAND ÖZGÜL
YEDİMAL - ÇBA - YATIL KÜVVE

KaabaReisen
Hacısch&Imra
Halal Tourism

**SEYAHATİN
AYRICALIĞI HALI
HELAL GEZİ**

**2nd INTERNATIONAL
HALAL TOURISM CONGRESS**

04-06 APRIL 2019

ALANYA / TURKEY

PROCEEDINGS BOOKS

**Wome Deluxe Hotel
Alanya / Antalya / Turkey**

2nd INTERNATIONAL HALAL TOURISM CONGRESS

Editors

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU

Prof. Dr. Kutay OKTAY

Typesetting

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU

Fethi Alperen KAYNAŞ

Cover Design

Ramazan YAŞAR

ISBN: 978-605-4697-27-4

Congress Web Page: <http://www.halaltourismcongress.com>

Facebook : <https://www.facebook.com/HalalCongress>

Twitter : <https://twitter.com/HalalCongress>

Instagram : <https://www.instagram.com/halalcongress>

Contact

Kastamonu University, Tourism Faculty

Kuzeykent Campus 37100, Kastamonu / TURKEY

E-mail : turizm@kastamonu.edu.tr

Web : <http://turizm.kastamonu.edu.tr/index.php>

Tel : (0 366) 280 37 00 – 37 06

Phone Number : (0 366) 215 13 64

Not: Any scientific and financial responsibility in this book is in the responsibility of authors.

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Abdullah KARAMAN	Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY
Prof. Dr. Abdullah TANRISEVDİ	Prof. Dr. Hatem El – GOHARY
Prof. Dr. Adnan TÜRKSOY	Prof. Dr. H. Suavi AHİPAŞAOĞLU
Prof. Dr. Ahmet TAYFUN	Prof. Dr. Hüseyin ALTAY
Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN	Prof. Dr. İbrahim DİLER
Prof. Dr. Akın AKSU	Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK
Prof. Dr. Aktam BURHANOV	Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Prof. Dr. Ali AKPINAR	Prof. Dr. İzzet KILINÇ
Prof. Dr. Ali ERBAŞ	Prof. Dr. Kahraman ÇATI
Prof. Dr. Ali YAYLI	Prof. Dr. Kasım İNCE
Prof. Dr. Ali Kemal GÜRBÜZ	Prof. Dr. Kemal KANTARCI
Prof. Dr. Alp TİMUR	Prof. Dr. Köbögön ATIŞEV
Prof. Dr. Asım SALDAMLI	Prof. Dr. Kurban ÜNLÜÖNEN
Prof. Dr. Atilla AKBABA	Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA
Prof. Dr. Avdhesh JHA	Prof. Dr. Kutay OKTAY
Prof. Dr. Azize HASSAN	Prof. Dr. Levent ALTINAY
Prof. Dr. A. Celil ÇAKICI	Prof. Dr. Medet YOLAL
Prof. Dr. Beykan ÇİZEL	Prof. Dr. Mehmet SARIİŞİK
Prof. Dr. Bilgehan GÜLCAN	Prof. Dr. Mehmet Selami YILDIZ
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT	Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER
Prof. Dr. Cihan ÇOBANOĞLU	Prof. Dr. Muharrem TUNA
Prof. Dr. Cusup PİRİMBAEV	Prof. Dr. Muhsin HALİS
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN	Prof. Dr. Mustafa TEPECİ
Prof. Dr. Düriye BOZOK	Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Prof. Dr. Ebru GÜNLÜ KÜÇÜKALTAN	Prof. Dr. Nüzhet KAHRAMAN
Prof. Dr. Ercan Sirakaya TURK	Prof. Dr. Oğuz TÜRKAY
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ	Prof. Dr. Orhan BATMAN
Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER	Prof. Dr. Osman Avşar KURGUN
Prof. Dr. Galimkair MUTANOF	Prof. Dr. Ozan BAHAR
Prof. Dr. Öcal USTA	Assoc. Prof. Dr. Sabahattin KARAMAN

Prof. Dr. Sabreen J. Abd El JALİL	Assoc. Prof. Dr. Esin ÖZKAN
Prof. Dr. Said KINGİR	Assoc. Prof. Dr. Fatma Özlem GÜZEL
Prof. Dr. Saime ORAL	Assoc. Prof. Dr. Gökçe YÜKSEK
Prof. Dr. Saim ATEŞ	Assoc. Prof. Dr. Gürel ÇETİN
Prof. Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ	Assoc. Prof. Dr. Hasan Hüseyin SOYBALI
Prof. Dr. Svetlana SIRMBARD	Assoc. Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU
Prof. Dr. Şenol ÇAVUŞ	Assoc. Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
Prof. Dr. Şule AYDIN	Assoc. Prof. Dr. İrfan YAZICIOĞLU
Prof. Dr. Tamara RATZ	Assoc. Prof. Dr. İsmet KAYA
Prof. Dr. Tevhit AYENGİN	Assoc. Prof. Dr. Kamil UNUR
Prof. Dr. Yaşar SARI	Assoc. Prof. Dr. Kamil YAĞCI
Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK	Assoc. Prof. Dr. Kazım Ozan ÖZER
Prof. Dr. Zeynep ASLAN	Assoc. Prof. Dr. Lütfi ATAY
Assoc. Prof. Dr. Ahmet BAYTOK	Assoc. Prof. Dr. Mehmet SARIOĞLAN
Assoc. Prof. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI	Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ
Assoc. Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU	Assoc. Prof. Dr. Mehmet Han ERGÜVEN
Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÖZDEMİR	Assoc. Prof. Dr. Muammer MESCİ
Assoc. Prof. Dr. Ali Orhan AKOVA	Assoc. Prof. Dr. Murat ÇUHADAR
Assoc. Prof. Dr. Bahodir BAYHONOV	Assoc. Prof. Dr. Murat DOĞDUBAY
Assoc. Prof. Dr. Barış ERDEM	Assoc. Prof. Dr. Murat YEŞİLTAŞ
Assoc. Prof. Dr. Bayram ŞAHİN	Assoc. Prof. Dr. Mustafa SANDIKCI
Assoc. Prof. Dr. Burhan AYDEMİR	Assoc. Prof. Dr. M. Oğuzhan İLBAN
Assoc. Prof. Dr. Burhan KILIÇ	Assoc. Prof. Dr. Nilgün AVCI
Assoc. Prof. Dr. Burhanettin ZENGİN	Assoc. Prof. Dr. Nuray TETİK DİNÇ
Assoc. Prof. Dr. Bülent BAYRAKTAR	Assoc. Prof. Dr. Ömer Akgün TEKİN
Assoc. Prof. Dr. Cafer TOPALOĞLU	Assoc. Prof. Dr. Önder MET
Assoc. Prof. Dr. Canan TANRISEVER	Assoc. Prof. Dr. Özlem KÖROĞLU
Assoc. Prof. Dr. Elbeyi PELİT	Assoc. Prof. Dr. Rahman TEMİZKAN
Assoc. Prof. Dr. Elena ABENOVA	Assoc. Prof. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN
Assoc. Prof. Dr. Emrah ÖZKUL	Assoc. Prof. Dr. Sabah BALTA
Assist. Prof. Dr. Gonca KILIÇ	Assist. Prof. Dr. Göksel Kemal GİRGIN

Assoc. Prof. Dr. Serkan ŞENGÜL	Assist. Prof. Dr. Gökhan ÖZKUL
Assoc. Prof. Dr. Şafak ÜNÜVAR	Assist. Prof. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ
Assoc. Prof. Dr. Şakir GÖRMÜŞ	Assist. Prof. Dr. Hasan Selim KIROĞLU
Assoc. Prof. Dr. Sevda BİRDİR	Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU
Assoc. Prof. Dr. Şevki ULAMA	Assist. Prof. Dr. İbrahim Hakkı KAYNAK
Assoc. Prof. Dr. Tatyana İMANGULOVA	Assist. Prof. Dr. İrfan MISIRLI
Assoc. Prof. Dr. Uysal YENİPİNAR	Assist. Prof. Dr. İsmail ÇALIK
Assoc. Prof. Dr. Ümit SORMAZ	Assist. Prof. Dr. Kaplan UĞURLU
Assoc. Prof. Dr. Vesile Rüya EHTİYAR	Assist. Prof. Dr. Mehmet ÖZMEN
Assoc. Prof. Dr. Volkan ALTINTAŞ	Assist. Prof. Dr. Mohamed BATTOUR
Assoc. Prof. Dr. Yasin BİLİM	Assist. Prof. Dr. Muharrem AVCI
Assoc. Prof. Dr. Yusuf AYMANKUY	Assist. Prof. Dr. Mustafa AKSOY
Assoc. Prof. Dr. Zafer AKBAŞ	Assist. Prof. Dr. Neslihan ONUR
Assist. Prof. Dr. A. Büşra MADENCİ	Assist. Prof. Dr. Nil Esra DAL
Assist. Prof. Dr. Alaattin BAŞODA	Assist. Prof. Dr. Özgür ÖZER
Assist. Prof. Dr. Ali AVAN	Assist. Prof. Dr. Özlem ALTUNÖZ SÜRÜCÜ
Assist. Prof. Dr. Ali FİDAN	Assist. Prof. Dr. Reşat ARICA
Assist. Prof. Dr. Asuman PEKYAMAN	Assist. Prof. Dr. Sabri ÇELİK
Assist. Prof. Dr. Aybüke Ceyhun SEZGİN	Assist. Prof. Dr. Seda ŞAHİN
Assist. Prof. Dr. Aysu ALTAŞ	Assist. Prof. Dr. Sinan GÖKDEMİR
Assist. Prof. Dr. Azamat MAKSÜDÜNOV	Assist. Prof. Dr. Sine Erdoğan MORÇİN
Assist. Prof. Dr. Bakyt TURDUMAMBETOV	Assist. Prof. Dr. Seçkin ESER
Assist. Prof. Dr. Bilal YALÇIN	Assist. Prof. Dr. S. Banu YILDIZ
Assist. Prof. Dr. Burcu ÖZKUL	Assist. Prof. Dr. Şehnaz DEMİRKOL
Assist. Prof. Dr. Deniz KOÇAN	Assist. Prof. Dr. Ş. Okan MERCAN
Assist. Prof. Dr. Eda GÜNEŞ	Assist. Prof. Dr. Tolga Fahri ÇAKMAK
Assist. Prof. Dr. Emrah DİNDİ	Assist. Prof. Dr. Özcan ZORLU
Assist. Prof. Dr. Engin TAŞKIN	Assist. Prof. Dr. Uğur AKDU
Assist. Prof. Dr. Esra GÜL YILMAZ	Assist. Prof. Dr. Yasin KELEŞ
Assist. Prof. Dr. Gül ERKOL BAYRAM	Lec. Dr. Hanife ERDOĞAN

EXECUTIVE COMMITTEE

Prof. Dr. Saim ATEŞ	Assist. Prof. Dr. Muharrem AVCI
Prof. Dr. Kutay OKTAY	Assist. Prof. Dr. Aykut ŞİMŞEK
Assist. Prof. Dr. İrfan MISIRLI	Assist. Prof. Dr. Hakkı ÇILGINOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Canan TANRISEVER	Assist. Prof. Dr. Salih YILDIZ
Assist. Prof. Dr. Çetin AKKUŞ	Lec. Ahmad Noradden KATTAN
Assist. Prof. Dr. Gülizar AKKUŞ	Assist. Prof. Dr. Soaad Ahmed Aly Sholak
Assist. Prof. Dr. İhab Said İBRAHİM	Res. Assist. Emrah YAŞARSOY
Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU	Emrullah TURHAN

SECRETARIAT

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU
Dr. Emrah YAŞARSOY
Fethi Alperen KAYNAŞ

CONTENTS

Turizmde Zıt Yaklaşımlar, Helal Turizm ve Hedonizm Yaklaşımının Karşılaştırılması	6
Ömer SARAÇ, Prof. Dr. Orhan BATMAN	
Helal Konseptli Konaklama Hizmetleri: Muhafazakâr Turistlerin Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma.....	13
Doç. Dr. Ömer Akgün TEKİN, Öğr. Gör. A. Abdullah TURHAN, Emrullah A. TURHAN	
Sosyal İnovasyon Kapsamında Golf Terapinin Helal Turizmde Değerlendirilmesi	27
Dr. Serhat YOZCU, Prof. Dr. Füsün İSTANBULLU DİNÇER, Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER	
Turizmde Stratejik Bir Vizyon: Helal Turizm Kapsamında Helal Gıda Uygulamaları.....	35
Doç. Dr. İrfan YAZICIOĞLU, Öğr. Gör. Esra ÖZATA	
Müslüman Turistik Tüketicilerde Helâl Gıdaya Yönelik Davranışsal Niyet ve Gıda Neofobisi İlişkisi.....	45
Prof. Dr. Füsün İSTANBULLU DİNÇER, Dr. Öğr. Üyesi Ali Turan BAYRAM, Arş. Gör. Serkan AK	
Kadınların Etiket Okuma Alışkanlıklarında Helallik Etkisinin Değerlendirilmesi.....	53
Şeyma BÜYÜKZEREN, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Büşra MADENCİ, Doç. Dr. Ümit SORMAZ	
Otel Yöneticilerinin Helal Turizm Algılarına Yönelik Bir Araştırma: Kastamonu Örneği	64
Arş. Gör. Emrah YAŞARSOY, Serkan MÜTEVELLİ, Prof. Dr. Kutay OKTAY	
Yerel Halkın Bakış Açısıyla Şanlıurfa'da İnanç Turizmi.....	66
Öğr. Gör. Onur ÇELEN, Öğr. Gör. Elif ZENGER, Dr. Öğr. Üyesi Gül ERKOL BAYRAM, Doç. Dr. Özlem ALTUNOZ	
Turizm Lisans Öğrencilerinin Helal Gıdaya Yönelik Tutum ve Davranışları	81
Dr. Öğr. Üyesi Aykut ŞİMŞEK, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇETİNKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIZ	
Trabzon Bölgesini Ziyaret Eden Yabancı Müslüman Turistlerin Helal Turizme Bakış Açılıarı .	90
Mehmet KASAP, Eyüp YILDIRIM, Cemile AKBULUT	
Kastamonu'ya İnanç Ziyaretleri Maksath Seyahat Eden Mütedeyyin Turistlerin Beklentileri	101
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI, Emre MARŞ	
Helal Turizm'de Yeni Bir Kavram: Helal Kruvaziyer	103
Kübra PEKTAŞ	
Y Kuşağının Helâl Turizm Eğilimleri: İzmir İlinde Bir Araştırma	112
Prof. Dr. Atilla AKBABA, Buğcan GÜVENOL	
Helal Belgelendirme Sistemlerinde Gıda İsrafını Önleme Çabası: Karşılaştırmalı Bir Araştırma	122
Doç. Dr. Mustafa SANDIKCI, Arş. Gör. Asilhan Semih MUTLU, Arş. Gör. Ali KABAKULAK	
Helal Turizm Pazarında Bağlılık-Güven Teorisi.....	132
Savaş BÖYÜKYILMAZ, Metin MIZRAK, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Sosyal Medyanın Reklam Amaçlı Kullanımı (Helal Konseptli Otelde Bir Araştırma).....	142
Doç. Dr. Tugay ARAT	

Helal Turizm: Teorik Bir İnceleme	147
Abdulhamid ADAM, Dr. Öğr. Üyesi. Abdurrahman ÇALIK	
Helal Konseptli Otel İşletmelerini Tercih Eden Turistlerin Seyahat Motivasyonları	154
Doç. Dr. Ümit SORMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Aybüke Ceyhun SEZGİN, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AKSOY, Doç. Dr. Gürkan AKDAĞ	
Helal Turizm Çerçevesinde İslamî Giyim Kuşam	166
Prof. Dr. Talat SAKALLI	
Potansiyel Turistlerin Helal Turizme Bakış Açısı Dindarlık Düzeyine Göre Değişir Mi?	174
Prof. Dr. Said KINGIR, Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ, Nilüfer ŞAHİN TEZCAN	
Helal Turizm Kapsamında Hizmet Sunan Konaklama İşletmelerine Yönelik Şikâyetlerin İncelenmesi.....	182
Dr.Öğr.Üyesi Uğur CEYLAN	
Helal Konseptli Turizm İşletmelerinde Yiyecek İçecek Hizmetleri Bölümünün Önerilen Helal Konaklama İşletmeleri Standartlarına Uyuma Durumu.....	191
Doç.Dr. Ümit SORMAZ, Arş. Gör. Mustafa YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ONUR	
Helâl Konseptli Otellerde İnsan Kaynakları Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme	199
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI, Prof. Dr. Kutay OKTAY, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK	
Helal Turizm Etkinliğine Yönelik Bir Vaka Çalışması: Dünya Helal Zirvesi 2018 İstanbul.....	202
Cem Buğra CANLI, Arş. Gör. Vahit Oğuz KİPER, Prof. Dr. Orhan BATMAN	
Helal Turizm Potansiyeli ve Uygulamaları Açısından İstanbul ve Antalya'nın Karşılaştırılması	204
Prof. Dr. Akın AKSU	
Türkiye'de Helal Turizmin Gelişmesine Yönelik İzlenmesi Gereken Stratejiler.....	210
Prof. Dr. Akın AKSU	
Trabzon Otellerinin Helal Turizm Açısından İncelenmesi	216
Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ, Nilüfer ŞAHİN TEZCAN	
Yerli Halkın Helal Otellere Bakış Açısı: Afyonkarahisar Örneği	224
Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ	
Yiyecek-İçecek İşletmelerinde Gıda Katkı Maddesi Kullanımı ve Bunların Helallik Bakış Açısı İle Değerlendirilmesi	234
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Büşra MADENCİ, Doç. Dr. Ümit SORMAZ, Arş. Gör. Mustafa YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Eda GÜNEŞ	
Müşteri Şikâyetlerinde Fikir Madenciliği: Antalya Helal Oteller Üzerine Bir Araştırma.....	242
Dr. Öğr. Üyesi Akın ÖZEN	
Türkiye'deki Uluslararası Fast Food Zincir İşletmelerin Helal Gıda Sertifikasyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma	250
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ÖZBAY, Tuğçe CEBECİ	
Müslüman-Dostu Otel Müşterilerinin Helal Konseptle İlişkin Memnuniyet ve Şikâyetleri: Alanya Örneği.....	259
Arş. Gör. Dr. Erhan BOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Reşat ARICA	

Adıyaman'da İnanç Turizmi Açısından Önemli Bir Değer: Sahabe Safvân Bin Muattal	269
Dr. Öğr. Üyesi Reşat ARICA, Elif ARICA, Arş. Gör. Dr. Erhan BOĞAN	
Helal Turizmde Seyahat Acentacılığı: Bir Model Önerisi	279
Doç. Dr. Ömer Akgün TEKİN, Cansu Can AKCA	
Tüketicilerin Yeni Gıda Değerlendirmeleri İle Helal Gıda Eğilimleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma	280
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇETİNKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Aykut ŞİMŞEK, Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIZ	
Helal Turizm Konseptli Konaklama İşletmelerindeki Personel Belgelendirmesinde Uygulanabilecek Seçmeli Mesleki Yeterlilik Birimi Önerisi	290
Dr. Öğr. Üyesi İrfan MISIRLI, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Alkolsüz Aile Oteli Konsepti: Girişimi ve Yönetimi Üzerine Bir Örnek Olay Çalışması.....	292
Arş. Gör. Sultan Nazmiye KILIÇ, Doç. Dr. Burhan AYDEMİR, Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU	
Helal Turizmde Hanefi Mezhebi ve GİMDES Helal Gıda Sertifikalama Ölçütleri Mukayesesi299	
Neslihan METİN, Nuh CEYLAN, Meltem ASLANKAYA	
Seyahat İşletmeleri İçin Helal Konseptli Paket Tur Önerisi	309
Öğr. Gör. Cemil GÜNDÜZ	
Mutfaklarda Profesyonellik ve İslam Çatışması	318
Doç. Dr. Mustafa SANDIKCI, Hülya MUTLU, Arş. Gör. Asilhan Semih MUTLU	
Helal Turizm; Kuran-ı Kerim Kapsamında Seyahat Amaçlarının Turizm Açısından İncelenmesi	329
Doç. Dr. Özlem ALTUNÖZ, Yrd. Doç. Dr. Hasan Selim KIROĞLU, Yrd. Doç. Dr. Gül ERKOL, Öğr. Gör. Selim KARAÇAĞA BAYRAM	
Genç Turistlerin İnanç Merkezlerini Tercihleri, Tüketim Eğilimleri ve Beklentileri: Konya Örneği.....	338
Sadık AY, Doç. Dr. Yasin BİLİM	
Helâl Konsept Destinasyon Markalaşmasında Mevcut Durumun ve Potansiyelin Değerlendirilmesi: Kastamonu İli Örneği.....	347
Nurseli DERVIŞOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Helal Turizm Uygulayan Konaklama İşletmelerinin Mekânsal Analizi	356
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Nuri ERDEM	
Tarihi Evlerin Helal Turizm Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi	367
Celil KALAYCI, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Doç. Dr. Canan TANRISEVER	
Dünya'da ve Türkiye'de Helâl Turizmin Yeri ve Önemi	378
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK	
Helal Turizm Türkiye'deki Akademik Araştırmaların Yeni Modası mı?	380
Arş. Gör. Ümit ŞENGEL, Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN	
Bireysel Yenilikçilik ve Helal Turizm Ürün İlgilenimi Arasındaki İlişkiler	388
Doç. Dr. Bilsen BILGILI, Doç. Dr. Emrah ÖZKUL	

Otel Yöneticilerinin “Helal Otel” Konsepti Hakkındaki Düşünceleri: Kapadokya’da Bir Araştırma	399
Doç. Dr. Lütfi BUYRUK, Öğr. Gör. Durmuş Ali AYDEMİR	
Helal Gıda Üzerine Kavramsal Bir Araştırma	409
Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK, Mustafa İnanç KAPUCUOĞLU, Hasan Önal ŞEYHANLIOĞLU	
Helal Gıdaların Fast Food Restoranlarda Kullanım Durumlarının İncelenmesi: Türkiye Örneği	418
Öğr. Gör. Elif DEMİRBILEK, Doç. Dr. Serkan ŞENGÜL	
Tebriz’in Turizm Potansiyeli ve Onun Gelişimini Etkileyen Engeller	426
Arş. Gör. İsmail MOHAMMADI, Doç. Dr. Mahammad SOLTANOĞLU	
Güney Azerbaycan’da Helal Mutfak ve Konaklama Gelenekleri	434
Doç. Dr. Araş İFTİHARİ	
Helal Turizmi Tespih, Takke, Seccade İle Değerlendirmek.....	439
Prof. Dr. Talat SAKALLI	
The Development of Halal Tourism in Indonesia.....	443
Dr. Alhilal FURQAN	
The Foundations of Supporting the Marketing of Islamic Tourism in the Middle East and North Africa	458
Amar HOUTIA, Ikram BENAZZA, Fatima Zohra HOUTIA	
Türkiye Vatandaşlarına Göre Kırgızistan’da Helal Turizmin Mevcut Durumu ve Potansiyeli	468
Dr. Öğr. Üyesi Azamat MAKSÜDÜNOV	
Halal Tourism Research: an Analysis of Papers Registered in The Web of Science Core Collection.....	477
Assist. Prof. Dr. Bakyt TURDUMAMBETOV	
Regulatory Framework Governing Halal Product: What Libya Can Learn From Malaysia ...	487
Dr. Ahmed Salem AHMED, Assoc. Prof. Dr. Muhammad LAEBA, Maryam Mat DAUD, Assist. Prof. Dr. Afridah ABAS	
The Examination of Leading International Experiences in Halal Tourism Trends in The Tourist Destinations, “With Application on “Singapore”	494
Assist. Prof. Dr. Nasser ABDELKARIM Aly ELGHUZAWANY	
Factors Influencing The Growth of Muslim Friendly Hospitality Services in Malaysia	504
Assoc. Prof. Dr. Noriah Ramli, Assoc. Prof. Dr. Majdah Zawawi	
Современное Состояние И Проблемы Развития Халяль-Туризма В Республике Казахстан	512
Нурланова Ботагоз Сериковна	
«Организационно-Правовые Основы Халяль Туризма В Республике Узбекистан».....	519
Рахманов аъзамжан режапович, профессор, Доктор юридических наук (dsc), узбекистан	
Islamic Tourism İn Malaysia: Challenges And Opportunities	524
Assist. Prof. Dr. Afridah ABAS, Assoc. Prof. Dr. Majdah ZAWAWI, Assoc. Prof. Dr. Noriah RAMLI	

Moroccan Tourist’s Perceptions Toward Halal Tourism: A Case Study of Hotel Ryad Mogador Almadina Agadir	530
Dr. Fatimazahra FAKIR, Prof. Dr. Elhoussain ERRAOUI	
Halal Food Supply Chain Towards Customer Satisfaction and Loyalty in Tourism Industry in Morocco.....	543
Dr. Ilham RHAROUBI, Prof. Dr. Mohammed Hicham HAMRI	
Tourist’s Attitude Toward Cultural Heritage and Halal Products: A Case Study of Lahore, Punjab-Pakistan	551
Prof. Dr. Muhammad ASHFAQ, Muhammad Hassan MAHBOOB	
International Models of Halal Tourism (Algeria model).....	565
Dr. Meddane NAIMA	
The Role of Tourism Agencies In Devoting The Concept of Halal Tourism.	571
Lec. Halıma ASLI, Lec. Faiza KALLAL	
Enabling Environment to Guide The Style of Halal Tourism - Read In The Experiences of The Leading Countries In The Field-.....	581
Souheila BARA, Mehdi DJABER	
The Role of Tourist Agencies in Activating Halal Tourism -Algeria's Tendency Towards Economic Diversification-	592
Mohcene BENLAHBIB, Abdelgheni BENHAMED, Emir Abdelkader University	
Halal Tourism in Dubai Need a Legitimacy or a Successful Tourism Investment.....	603
Boukhadra MERİEM	
Halal Tourism – The Modernity of Concept and Application in the Iraqi Travel Agencies Market.....	611
Assist. Prof. Akram Abdulrahman ABDULKAREEM	
The Role of Integrated Marketing Communications in Supporting and Promoting Halal Tourism: Indonesia As Model.....	617
Dr. Abdelhamid MERRAKCHI, Dr. Louiza BAHAZ	
Halal Tourism Marketing in Non-Muslim Countries (View The Experience of Thailand)	627
Dr. Ouahiba BOUKHDOUNI, Dr. Omiloudi Ama ALKHAYR	
The Impact of The Application of Professional Ethics in The Halal Tourism Industry.....	639
Dr. Fardi MOLAY, Dr. Wacila Balghnamy NAJAT	
The Potential Halal Tourism of The Islamic World as an Alternative Strategy in The Islamic Economic Renaissance	649
Dr. Fatiha KEBIRI	
Halal Food Industry and Its Role in The Development of Tourism in The Countries of The Middle East and North Africa.....	659
Lec. Fatma Zohra BAKALA, Lec. Talbı BADR AL - DİN	
Halal Tourism as a Modern Approach to Attract Tourist- Reality And Requirements.....	665
Dr. Hayet Brahımi BENHARRAT, Lec. Hakima NAIMI	

Halal Hotel Marketing and Its Role in Satisfying the Muslim Tourist Hotel Renaissance-Tlemcen / Case Study	673
Berka BELAGHEMAS, Amal MOUTERFI	
Islamic Tourism Industry the New Direction of International Tourism.....	681
Dr. Addad RACHIDA, Lec. Decha. Mohamedali	
The Role of Advertising in Improving the Mental Image of Halal Tourism	691
Lec. Safia MUSTAPHA, Dr. Chengal TAREK	
Halal Tourism From The Perspective of the Legal Right to a Healthy Environment.	701
Dr. Sahra KHEmili, Dr. Aicha Abdelhamid	
Türkiye’deki Turizm Kongrelerinde Yer Alan Helal Turizm Alanındaki Bildirilerin İncelenmesi: 2017-2018	709
Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ	
Kastamonu’nun Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinin İç Turizm Pazarındaki Durumu.....	717
Dr. Öğr. Üye. Çetin AKKUŞ, Dr. Öğr. Üye. Gülizar AKKUŞ	
Muhafazakârlık ve Kültürel Açıklığın Helal Turizmde Kariyer Yapma İsteği Üzerine Etkisi. 728	
Dr. Öğr Üyesi Oğuz TAŞPINAR, Dr. Öğr Üyesi Serkan TÜRKMEN, Doç. Dr. Lütfi ATAY	

Türkiye’deki Turizm Kongrelerinde Yer Alan Helal Turizm Alanındaki Bildirilerin İncelenmesi: 2017-2018

Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Turizm Fakültesi
mboyraz@aku.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı, 1. ve 2. Uluslararası Helal Turizm Kongresi arasında geçen iki yıllık dönemde helal turizm alanında yapılan bildirilerin incelenerek alandaki gelişmelerin seyrinin ortaya konulmasıdır. Bu çalışma nitel bir araştırma olup, veri toplama tekniği olarak doküman-arşiv tarama tekniğinden faydalanılmıştır. Bu kapsamda, 2017 ve 2018 yıllarında Türkiye’de düzenlenen turizm ana temalı kongrelerin web sayfaları ile özet veya tam metin bildiri kitapları incelenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bildiriler sıklık ve yüzde analizlerine tabi tutularak belirli bibliyometrik parametreler açısından ele alınmıştır. Araştırma sonucunda 2017 yılında altı ayrı kongrede sekizi tam metin ve dördü özet olmak üzere 12 ve 2018 yılında dokuz farklı kongrede sekizi tam metin ve sekizi özet olarak 16 adet bildirinin, iki yılda ise toplam 28 adet çalışmanın helal turizm alanında yapıldığı belirlenmiştir. Bu bildirilere 20 ayrı üniversite ile iki kamu kurumunda olmak üzere çeşitli unvanlarda 49 farklı yazar katkı sunmuştur. Bildiri çalışma konularının en çok %25 ile “Helal Turizm ve Sürdürülebilirlik” temasında yoğunlaştığı, “Helal Turizm Algısı” ve “Dünya’da Helal Turizm” temalarının %21,4’erlik oran ile onu takip ettiği belirlenmiştir. Turizm kongrelerindeki helal turizm konulu bildirilerin 1. Helal Turizm Kongresi’ndeki bildirilere oranının %24,6 ve çalışmalarda yer alan yazarların benzerlik oranının ise %30,6 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Helal Turizm, Turizm Kongreleri, Bildiriler, Alanyazın, Bibliyometri.

EXAMINATION OF CONFERENCE PAPERS ON HALAL TOURISM IN CONGRESSES OF TOURISM IN TURKEY: 2017-2018

Abstract

The aim of the study is examining the progress of the developments in the field of halal tourism in the two years period between 1st and 2nd International Halal Tourism Congress. This study is a qualitative research and utilized the document scanning as data collection technique. In this context, web pages and abstract or full text proceeding books of tourism congress, between the years of 2017-2018 in Turkey, have been examined. Descriptive analysis method was used to analyze the data in terms of specific bibliometric parameters by frequency and percentage analysis. According to result, in two years, 28 studies were conducted in halal tourism, in terms of 2017, 14 papers in six different congresses included eight of full text and four of abstracted, secondly 16 papers in nine kinds of congresses consisted of eight for both of full text and abstracted in 2018. In total, 49 different authors contributed to these papers from 20 universities and two public institutions. It is obtained that, most of the themes discussed in the papers are respectively, 25% in the fields of “Halal Tourism & Sustainability”, following that both of the themes of “Halal Tourism Perception” and “Halal Tourism in the World” with rate of 21,4%. It was concluded that the ratio of the papers on the halal tourism in tourism congresses to the papers in the 1st Halal Tourism Congress is 24.6% and the contributed authors’ similarity rate is 30.6%.

Keywords: Halal Tourism, Tourism Congress, Proceeding Papers, Literature, Bibliometry.

1. GİRİŞ

Bibliyometri kavramı matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması olarak ifade edilmektedir (Pritchard 1969:348). Bibliyometrik analiz ise, belirli bir alanda belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizidir (Tübitak Cabim, 2019). Bibliyometrik araştırmalarda belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri çözümlenerek bilimsel iletişime ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir. Turizm disiplininin gelişimine ve alan yazınının büyümesine paralel olarak gerek bu alanda gerekse turizm çeşitlerine ilişkin üretilen yayınlara yönelik bibliyometri verileri ihtiyaç haline gelmiştir. Araştırmacılar arasında bibliyometriye gösterilen ilgi zamanla yaygınlaşmış ve önemli bir hal almıştır. Bilim insanlarının ve yayın kuruluşlarının sayılarının artması ile gerek uluslararası gerekse de ulusal düzeyde gerçekleştirilen bibliyometrik çalışmaların sayısı da artmaya başlamıştır.

Her bilim dalında olduğu gibi turizm alanında da bibliyometrik çalışmaların ayrı bir önemi bulunmaktadır. Akademik olarak incelenmesi henüz 19. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan turizmin,

ilk günden bugüne kadar üretilen yayınlar açısından incelenmesi, geçmişte unutulmaya yüz tutmuş veya basımı yinelemeyen yayınların kayıt altına alınması ve günümüzde de ulaşılabilirliğinin sağlanması ile alanın literatüre yönelik birikiminin derlenmesi ve kendi kuramsal kimliğinin oluşturulması açısından önem arz etmektedir. Bu noktada bilimsel etkinlikler, turizm alanının teorik temellerinin oluşturulması sürecinde belirleyici olabilmekte, birçok yönüyle ilgili alandaki mevcut kuramların ve yeni olguların sınanması, farklı izahları ve modellerin ortaya konulması açısından çok sayıda araştırmacının bir araya gelmesiyle bilimsel araştırmaların yönü ve niteliği hakkında önemli tartışmalarına imkân verebilmektedir. Kongre veya sempozyumlarda sözlü olarak sunulan ve sonrasında tam metin olarak yayınlanan bildiriler, bilimsel etkinliklerin somut çıktısı olarak ilgili alana yönelik güncel gelişme ve değişimler hakkında bilgi verebilir (Boyras ve Sandıkcı, 2018:874). Bu doğrultuda, araştırmacının amacı helal turizm ile ilgili bildiri türündeki yayınların bibliyometrik parametreler doğrultusunda incelemektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Helal turizm ile ilgili yabancı literatürde 2000 yılı, Türkiye’de ise 2011 yılı ve sonrasında farkındalıklar yükselmiş ve araştırmalar hız kazanmıştır. Konu ile ilgili makale, bildiri, rapor, tez ve kitap olmak üzere tüm yayın türlerinde çeşitli yayınlar ortaya konmuştur. Bu yayınlar ulusal literatürde 1. Helal Turizm Kongresi’nin de etkisi ile bildiri türünde, yabancı literatürde ise makale türünde ağırlıklı olarak ön plana çıkmaktadır. Helal turizm literatürünün ilk döneminde kavramsal derleme olarak tanımlayıcı nitelikteki çalışmaların yoğun olarak gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda ise uygulamalı araştırmalarla alana ilişkin literatür desteklenmekte ve helal turizmde otel işletmeciliği, pazarlama, finans, gıda, tüketici algısı, memnuniyeti ve şikayetleri, standardizasyon gibi çok çeşitli konular ele alınmaktadır. Bu doğrultuda ulusal literatürde helal turizmde helal ürün algısı (Boyras vb., 2017a), helal gıda (Salha vd., 2017), helal oteller (Boyras, Mutluç ve Dikmen, 2017; Kılıç vd., 2017; Avan ve Zorlu, 2018), helal otel algısı (Boyras vd., 2017b; Sandıkcı, Çağlar ve Güzel, 2017), helal turizmde standardizasyon (Soybalı, Boyras ve Dikmen, 2017; Pelit ve Nas, 2017;), helal turizm ve yönetim (Pelit ve Gülen, 2017; Sandıkcı, Boyras ve Mutlu, 2019), helal turizmde finans ve pazarlama (Çuhadar ve Kervankıran, 2017; Çalışır ve Şensoy, 2017) konularında çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Ulusal literatür incelendiğinde, Türkiye’de turizm alanındaki yayınlara yönelik yapılan bibliyometri araştırmalarının çoğunlukla tez ve makalelere yönelik gerçekleştirildiği, bildirilere ilişkin değerlendirmelerin ise daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Son yıllarda bildirilere yönelik Boyras ve Güvenen (2017), Boyras (2018), Baytok ve arkadaşları (2018), Boyras ve Sandıkcı (2018) ile Sandıkcı, Boyras, Mutlu ve Gökçe (2018) tarafından yapılan değerlendirmelerin bu boşluğun doldurulmasında önemli çalışmalar olarak öne çıkmaktadır. Helal turizm literatüründe ise konuya ilişkin bildiri olarak Sarıışık, Akçin ve Çilingir (2017) ile Olcay, Karacıl ve Sürme (2017), rapor olarak (Pamukçu, 2018) ve kitap bölümü olarak ise Pamukçu ve Sarıışık (2018) tarafından gerçekleştirilen indeks veya bibliyometri çalışmaları yer almaktadır.

Helal turizmde yönelik 07-09 Nisan 2017 tarihleri arasında Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından Antalya-Alanya’da düzenlenen 1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi önemli bir kilometre taşı rolüne sahiptir. Kongreye yurt içi ve yurt dışından 13 farklı ülke, 48 üniversite (Pamukçu, 2018) ile 15 kurumdan 119 tam metin bildiri kongrede sunulmuştur. Yedi farklı temaya yönelik 25 ayrı oturumda ele alınan bildirilerin temel konularına göre dağılımı ise şu şekildedir:

- Helal turizm üzerine kavramsal incelemeler konulu 5 oturumda 24 bildiri (%20,2),
- Helal otel işletmeciliği konulu 3 oturumda 15 bildiri (%12,6),
- Helal turizm algısı konulu 4 oturumda 18 bildiri (%15,1),
- Helal turizmde finans ve pazarlama konulu 3 oturumda 13 bildiri (%10,9),
- Turizmde helal gıda kavramı konulu 5 oturumda 24 bildiri (%20,2),
- Helal turizmde tüketici memnuniyeti ve şikayetleri, teknoloji ve sosyal medya kullanımı konulu 3 oturumda 15 bildiri (%12,6),
- Helal turizmde sertifikasyon konulu 2 oturumda 10 bildiri (%8,4).

Sarıışık ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan bildiriye helal turizm kavramı üzerine gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiş ve içerik indeksi hazırlanmıştır. 100’ü yabancı olmak üzere 125 çalışmanın tespit edildiği araştırma kapsamında 1989-2016 yılları arasındaki sadece 30 adet çalışma ele alınmıştır. İncelenen çalışmaların içerik ve bulguları detaylandırılarak helal turizm kavramında en çok hangi

tanımları kullandığı üzerinde durulmuş ve kronolojik olarak listelenmiştir. Araştırma sonucunda helâl turizm kavramının ilgili çalışmalarda birbirine benzer konuların işlendiği ve geçmişten günümüze uygulama alanlarının genişlediği tespit edilmiştir.

Olçay ve arkadaşları (2017) ulusal ve uluslararası alanlarda yayınlanan helal turizm konusunda yapılan araştırmaları incelemek ve genel eğilimlerini ortaya çıkarmak amacıyla bildiri çalışması yapmışlardır. Bu kapsamda 2009-2017 yılları arasında gerçekleştirilen 41'i makale, 5'i bildiri ve 4'ü tez olmak üzere 50 araştırmayı dil, tür, yayımlandığı yıl, yazar sayısı, yöntemi, veri toplama araçları, örneklem özellikleri ile veri analiz teknikleri bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda çalışmalarda nicel yöntemlerde Likert tipi ölçeklerden ve alan yazın yönteminde ise dokümanlardan yararlanıldığı, toplam 6752 örneklem kullanıldığı tespit edilmiştir.

Pamukçu ve Sarıışık (2018) "Helal Turizm" isimli kitaplarının yedinci bölümünde 2017 yılına kadar yapılmış olan helal turizm alanında yapılan akademik araştırmaları yabancı ve yerli literatür olarak iki kısımda ele almışlardır. Bu doğrultuda, helal turizm yabancı indeksinde 1989-2017 yılları arasında 63 makale, 2009-2017 yılları arasında 34 rapor, 1996-2011 yılları arasında altı tez ve 2003-2011 yılları arasında 4 kitap türünde olmak üzere toplam 107 yayının olduğunu ortaya koymuştur. İkinci olarak ise, helal turizm yerli indeksinde 2011-2017 yılları arasında 21 makale, 2008-2017 yılları arasında 90 bildiri, 2013-2017 yılları arasında 15 rapor, 2012-2017 yılları arasında 7 tez ile 1977-2018 yılları arasında 5 kitap türünde olmak üzere toplam 138 yayının yer aldığı tespit etmiştir. Ortaya çıkan bu durum, helal turizmin Türkiye'de henüz 10 yıllık (2008 yılı ve sonrası) bir geçmişinin olduğunu, özellikle son beş yılda konuya olan ilginin arttığını ve çalışmaların yoğunlaştığını göstermektedir.

Literatürde yer alan helal turizm ile ilgili bibliyometrik araştırmalara bakıldığında, içerik olarak ilgili alana yönelik olarak makale, tez, bildiri, kitap veya rapor gibi farklı türden yayınların tüm zamanlar itibariyle sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Buna karşın helal turizm alanında sözlü olarak sunulmuş bildiriler geçmişten 1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi'ne kadar olan zaman dilimi çerçevesinde incelenmiştir. Aynı kongrenin ikincisinin 2018 yılında turizm temalı bilimsel etkinliklerin yoğunluğundan dolayı gerçekleştirilmemiş olması ve her iki kongre arasındaki zaman diliminde Türkiye'de 39 farklı turizm temalı kongre veya sempozyumun düzenlenmesi sebebiyle, aradaki bu dönem itibariyle helal turizm literatüründe bir boşluk olduğu görülmektedir. Araştırma bu noktada, alan yazının eksikliğinin giderilmesi amacıyla, 2017-2018 yıllarında Türkiye'de düzenlenen turizm temalı kongrelerde yer alan helal turizm temalı bildirilerin değerlendirilmesi üzerine tasarlanmıştır. Böylece iki yıllık mikro düzeye odaklanan araştırma ile elde edilen sonuçların daha hızlı ve etkin bir şekilde dikkate alınması hedeflenmiştir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın amacı, bilimsel nitelikli turizm kongrelerinde/sempozyumlarında yer alan helal turizm konulu bildirilerin çeşitli bibliyometrik parametreler açısından incelenmesidir. Bu kapsamda, Türkiye'de düzenlenen turizm kongreleri kapsamında helal turizm alanında üretilen bilimsel araştırmaların yoğunlaştığı konulara ve kullanılan metotlara dikkat çekilerek alanda yapılacak araştırmalara kaynak oluşturacak, yöntem ve konu seçimine yön verecek bir araştırmanın ortaya konması benimsenmiştir. Bu kapsamda, 2017 ve 2018 yıllarında Türkiye'de düzenlenen turizm ana temalı kongrelerin web sayfaları ile özet veya tam metin bildiri kitapları incelenmiştir. Bu aşamada ilk etapta kongre sektörüne yönelik güncel bilgi paylaşımı yapan Kongre Uzmanı (2018) web sitesi (www.kongreuzmani.com) üzerinden belirtilen yıllar itibariyle düzenlenmiş turizm temalı kongreler tespit edilmiştir. İncelenen alan itibariyle aynı ismi ve temayı taşıyan "1. Helal Turizm Kongresi" çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışmaların tespit edilmesinde herhangi bir anahtar kelime grubu tercih edilmeyerek tüm bildiri kitaplarının içindekiler kısmı tek tek değerlendirilmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak nitel araştırma yöntemlerinde doküman-arşiv tarama, verilerin analiz edilmesi için ise yine nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel analiz ile içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Bildiriler, istatistik paket programı aracılığıyla sıklık ve yüzde analizlerine tabi tutulmuş ve bibliyometrik parametreler doğrultusunda ele alınmıştır. Araştırma birtakım sınırlılıklar da içermektedir. Bunların en büyüğü incelenen yayınların bildiriler ile sınırlı olması ve diğer yayın türlerinin (makale, kitap, tez vb.) kapsam dışı tutulmasıdır. Ayrıca bildirilerin 2017-2018 arasındaki iki yıllık dar bir yayın

dönem için incelenmesi çalışmanın bir diğer sınırlayıcı faktörü olup, ilgili alanyazın seyrinin ancak kısa vadedeki gelişimi açısından fikir vericidir.

4. BULGULAR

Türkiye’de 2017 yılında 14 adet turizm temalı kongrede 1310 bildiri, 2018 yılında ise 25 ayrı turizm kongresinde 1974 adet bildiri olmak üzere iki yıllık bu dönemde toplam 39 kongrede 3284 adet bildiri sözlü olarak sunulmuş ve/veya bildiri kitaplarında yer almıştır. 2017 yılında altı ayrı kongrede sekizi tam metin ve dördü özet olmak üzere 12 (%0,92) ve 2018 yılında dokuz farklı kongrede sekizi tam metin ve sekizi özet olarak 16 (%0,81) adet bildirinin, iki yılda ise toplam 28 adet çalışmanın helal turizm alanında yapıldığı belirlenmiştir. Böylece iki yıllık süreçte yayınlanan tüm bildiriler arasında helal turizm konulu bildirilerin oranı sadece %0,85 olarak kalmıştır. Bildirilerin %71,4’ü Türkçe, geri kalan %28,6’sı ise İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir. Turizm kongrelerinde yer alan helal turizm konulu bildirilerin kongrelere göre dağılımına tablo-1’de yer verilmiştir. Bu doğrultuda 2017-2018 yıllarında helal turizm konulu en çok bildiri altı adet ile 1. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi’nde yer almıştır.

Tablo 1: Bildirilerin Kongrelere/Sempozyumlara Göre Dağılımı

Kongre/Sempozyum Adı	f	Kongre/Sempozyum Adı	f
1. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi	6	1. Uluslararası Turizmde Yeni Jenerasyonlar ve Yeni Trendler Kongresi	3
2. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu	2	17. Güncel Turizm Sempozyumu	3
18. Ulusal Turizm Kongresi	1	4. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu	3
2. Uluslararası Mikrob	1	3. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu	2
3. Turizm Şurası	1	2. Uluslararası Batı Asya Turizm Kongresi	1
1. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi	1	2. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi	1
		1. Turizm Rehberliği Kongresi	1
		6. Disiplinlerarası Turizm Arama Konferansı	1
		10. Dünya Lisansüstü Turizm, Konaklama ve Eğlence Arama Konferansı	1
TOPLAM	12	TOPLAM	16

Tablo-2’de bildirilerin yazar sayısı, anahtar kelime sayısı ve yazar başı yayın sayısı bakımından detaylarına yer verilmiştir. Bu kapsamda bildiriler en çok; %60,7’si iki yazarlı, %17,8’i üç yazarlı ve %14,3’ü tek yazarlı olarak tamamlanmıştır. Bu çalışmalarda 38 yazar yalnız bir defa, bir yazar ise dört ayrı çalışmada araştırmacı olarak yer almıştır. Tercih edilen anahtar kelime(ler) sayısı bakımından bildirilerin %39,3’ünde dört ve %32,1’inde üç anahtar kelime kullanılmıştır.

Tablo 2: Bildirilerin Yazar, Anahtar Kelime ve Yazar Başı Yayın Sayısına Göre Dağılımı

Yazar Sayısı			Anahtar Kelime Sayısı			Yazar Başı Yayın Sayısı				
Sıra	f	%	Sıra	f	%	Sıra	f	%	f	%
Tek Yazarlı	4	14,3	Yok	5	17,8	Tek Çalışma	38	77,6	38	60,3
2 Yazarlı	17	60,7	2 Kelime	2	7,2	2 Çalışma	9	18,4	18	28,6
3 Yazarlı	5	17,8	3 Kelime	9	32,1	3 Çalışma	1	2,0	3	4,8
4 Yazarlı	1	3,6	4 Kelime	11	39,3	4 Çalışma	1	2,0	4	6,3
6 Yazarlı	1	3,6	5 Kelime	1	3,6					
TOPLAM	28	100,0	TOPLAM	28	100,0	TOPLAM	49	100,0	63	100,0

Bildirilerin hazırlanmasına en çok katkı veren yazarların unvanlarına göre dağılımına ilişkin bulgulara tablo-3’de, yazar adı ve görev yaptıkları kurumlara göre dağılımlarına yönelik bilgilere ise tablo-5’te yer verilmiştir. Buna göre sahip olunan unvanlar açısından yazarların sırasıyla en çok %17,5’nin doktor öğretim üyesi (yardımcı doçent), %14,3’ünün öğretim görevlisi ve %11,1’inin ise doçent doktor olduğu tespit edilmiştir. Diğer unvanlarda da farklı oranlarda olmak üzere toplamda 49 farklı yazar 63 farklı şekilde çalışmalara katkı sağlamıştır. Yazarlar tekil olarak incelendiğinde ise, Kastamonu Üniversitesi’nden doktor öğretim üyesi Hüseyin Pamukçu’nun dört farklı çalışma ile helal turizm alanına en çok katkı sağlayan yazar olduğu, onu takiben aynı üniversiteden Fethi Alperen Kaynaş’ın ise yine üç farklı bildiri ile alana yönelik araştırmalar gerçekleştirdiği görülmektedir.

Tablo 3: Yazarların Unvanlarına Göre Dağılımı

Yazar Unvanı	f	%
Prof. Dr.	5	7,9
Doç. Dr.	7	11,1
Dr. Öğr. Üyesi	11	17,5
Dr.	4	6,3
Öğr. Gör.	9	14,3
Arş. Gör.	3	4,8
Diğer	24	38,1
TOPLAM	63	100,0

Bildirilerin hazırlanmasına katkı sunan yazarların görev yaptıkları kurumlara ilişkin bulgulara tablo-4'te yer verilmiştir. Bildirilere katkı sunan yazarların 20 farklı üniversite ve iki ayrı kurumda görev yaptıkları belirlenmiştir. Gerek görev yapılan üniversite bazında en çok yazarın %14,3 ile gerekse de üretilen bildiri çalışması bakımından %25,0 ile Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nin en çok katkı sağlayan üniversite olarak öne çıktığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: Bildirilere Katkı Sunan Üniversitelerin Dağılımı

Yazar Sayısı Bakımından			Bildiri Sayısı Bakımından		
Üniversite Adı	f	%	Üniversite Adı	f	%
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	9	14,3	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	7	25,0
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	5	7,9	Kastamonu Üniversitesi	5	17,9
Tebriiz Üniversitesi	5	7,9	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	3	10,7
Düzce Üniversitesi	4	6,3	Düzce Üniversitesi	2	7,1
Gaziantep Üniversitesi	4	6,3	Gaziantep Üniversitesi	2	7,1
TOPLAM	27	42,8	TOPLAM	19	67,9

Tablo-5'te bildirilerde kullanılan araştırma metotlarının toplanan veri, yaklaşım ve alan araştırması olması bakımından dağılımına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında 17. Geleneksel Turizm Sempozyumu bildiriler kitabı yayınlanmadığı için bu etkinlikte yer alan üç helal turizm konulu bildiriye ilişkin detaylara ulaşılamamıştır. Bu kapsamda geriye kalan 25 bildiri arasında veri toplama yöntemi açısından %67,9'unda nitel yöntemlerin ağırlıklı kullanıldığı, nicel yöntemlerin ise %21,4 ile onu takip ettiği; yaklaşım ya da amaç bakımından bildirilerin ağırlıklı olarak %53,6'lık oran ile betimleyici (tanımlayıcı) nitelik taşıdığı, onu takiben %32,1'lik oran ile keşfedici araştırmaların yer aldığı ve açıklayıcı (nedensel) araştırmaların ise %3,6 oranında kaldığı; alan araştırması olması yönünden ise bildirilerin yarısının kavramsal derleme olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bildirilerde kullanılan veri toplama tekniği olarak; nicel olarak tasarlanmış araştırmaların tamamında yüz yüze anket tekniğinin kullanıldığı belirtilirken, nitel olarak tasarlanmış bildirilerde ise doküman tarama/ikincil veri analizi tekniğinin ön plana çıktığı, onu görüşme tekniğinin takip ettiği belirlenmiştir.

Tablo 5: Bildirilerde Kullanılan Araştırma Metotlarının Dağılımı

Araştırma Metodu	Türü	f	%
Toplanan Veri	Nitel Yöntem	19	67,9
Bakımından	Nicel Yöntem	6	21,4
Yaklaşım (Amaç)	Tanımlayıcı (Betimleyici) Araştırma	15	53,6
Bakımından	Keşfedici Araştırma	9	32,1
	Açıklayıcı (Nedensel) Araştırma	1	3,6
Alan Araştırması Olması	Kavramsal (Derleme) Araştırma	14	50,0
Bakımından	Uygulamalı Araştırma	11	35,7
Belirlenemeyen	-	3	10,7
	TOPLAM	28	100,0

Tablo-6'da bildirilerin tema (konu) bakımından helal turizmle ilgili hangi alanda yazıldıkları ilişkin dağılımına yer verilmiştir. İncelenen bildiriler konularına göre sekiz farklı tema altında gruplandırılmıştır. Bu doğrultuda bildirilerin en çok %25,0 oranında "Helal Turizm ve Sürdürülebilirlik" alanında yazıldığı, bir diğer ifadeyle turizm kongrelerinde helal turizm alanında yazılan her dört bildiriden birisinin çevresel sürdürülebilirlik alanında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, "Dünya'da Helal Turizm" ve "Helal Turizm Algısı" konuları %21,4'erlik oranlarda

ikinci ve üçüncü tema olarak bildirilerin çalışıldığı öncelikli alanlar olmuştur. Diğer taraftan üzerinde en sınırlı çalışmanın “Helal Turizm ve Pazarlama” ile “Helal Turizm ve Sertifikasyon” temalarında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Tablo 6: Bildiri Çalışma Alanının Konulara Göre Dağılımı

#	Tema Alanı	f	%
1	Helal Turizm ve Sürdürülebilirlik	7	25,0
2	Dünya’da Helal Turizm	6	21,4
3	Helal Turizm Algısı	6	21,4
4	Helal Turizm ve Gıda	3	10,8
5	Helal Turizm Kavramı	2	7,1
6	Helal Turizm ve Yönetim	2	7,1
7	Helal Turizm ve Pazarlama	1	3,6
8	Helal Turizm ve Sertifikasyon	1	3,6
TOPLAM		28	100,0

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma, 1. ve 2. Helal Turizm Kongresi arasında geçen zaman dilimi arasında, Türkiye’de düzenlenen turizm temalı kongrelerdeki helal turizm temalı bildirilerin, helal turizm ana temalı kongre dışındaki gelişim seyrini ortaya koymak için bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Değerlendirme, 2017-2018 yılları arasında Türkiye’de düzenlenen “turizm” temalı 39 ayrı kongre bildiri kitaplarında yayınlanmış helal turizm temalı 28 bildiriye içermektedir. Dolayısıyla bu araştırma helal turizm araştırmalarının eğilimlerinin mikro düzeyde hızlı, etkin ve geniş bir görünümünü sunmaktadır. Bu nedenle, akademisyenlerin mevcut durumu iyileştirmesine, yeni araştırma gündemlerini başlatmasına ve etkili araştırma programları geliştirebilmelerine yardımcı olabilecek niteliktedir.

Araştırma sonucunda, turizm kongrelerinde yer alan her bin bildiriden sekizinin helal turizm konusunda yazıldığı, bildirilerin kongrelerdeki temsil oranının çok düşük düzeyde kaldığı belirlenmiştir. Bu durumun temel nedeni helal turizm ile özdeşleşme yolunda önemli bir bilimsel etkinlik özelliği ve aynı taşıyan “Helal Turizm” kongresinin varlığı ile açıklanabilir. Araştırma ile elde edilen önemli sonuçlardan birisi ise bildiri çalışma konularının en çok %25 ile “Helal Turizm ve Sürdürülebilirlik” temasında yoğunlaştığı, “Helal Turizm Algısı” ve “Dünya’da Helal Turizm” temalarının %21,4’erlik oran ile onu takip etmesidir. Turizm kongrelerindeki helal turizm konulu bildirilerin 1. Helal Turizm Kongresi’ndeki bildirilere oranının %24,6 ve çalışmalarda yer alan yazarların benzerlik oranının ise %30,6 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma ile 28 bildirinin 49 farklı olmak üzere toplamda 63 yazar tarafından yazıldığı, bildiri başına ortalama 2,3 yazar düştüğü, yarısından fazlasının iki yazarlı olarak gerçekleştirildiği ve en çok doktor öğretim üyesi unvanına sahip yazarların bu çalışmalara katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Kurum bazında bildirilere 20 farklı üniversite ve iki ayrı kurumdan, bunlar içerisinde Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi’nin hem en çok yazar hem de en çok bildiri sayısı ile, bireysel olarak ise Kastamonu Üniversitesi’nden Hüseyin Pamukçu’nun yazar olarak en çok dört araştırmaya katkı sağladığı belirlenmiştir. Bildirilerde veri toplama yöntemi olarak en fazla nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu durumu helal turizm alanının gelişim sürecinde bilgi birikimin artırılmasına yönelik, mevcut durumun ortaya konması açısından önem teşkil etmektedir. Nitekim yaklaşım/amaç bakımından araştırmaların yarısından fazlasının tanımlayıcı nitelik taşıması, alan araştırması bakımında ise en az yarısının kavramsal derleme türünde yapılması bu savı desteklemektedir. Elde edilen bu sonuçlar, helal turizm ile ilgili çalışmaların çoğunlukla kavramsal nitelikte ve yayın dilinin Türkçe olması, veri toplamada nitel araştırma yöntemlerinin kullanımı bakımından ulusal literatürde yapılmış olan Olcay ve arkadaşları (2017); bildiri ve yazar sayısı bakımından en çok katkı veren üniversiteler ve kurumlar ile bildiri temalarının Pamukçu (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Araştırma kapsamında incelenen bibliyometrik parametrelerin farklılıklar göstermesi nedeniyle elde edilen sonuçların Sarıışık ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırılamamıştır.

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Birincisi, veri temini için elektronik ortamda yer alan turizm ana temalı kongre bildiri kitapları incelenmiştir. Bu kapsamda sosyal bilimler alanında genel kapsamda düzenlenen kongreler dikkate alınmamıştır. İkincisi, bildirilerin tespit edilmesine yönelik, sadece 2017-2018 yılları arasında düzenlenen kongreler dikkate alınmış ve bu zaman dilimi dışındaki turizm kongreleri değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Gelecekteki çalışmalarda, benzer nitelikte çalışmaların ilerleyen yıllar itibarıyla gerçekleştirilerek karşılaştırma yapılması, helal turizm literatürün gelişiminin takibi açısından önem arz edecektir. Bildirilerin yanı sıra, makale, tez ve kitap türleri açısından helal turizme ilişkin kaynak zenginliklerinin ele alınacağı çalışmalar yapılması bütüncül öngörülerini sağlayacak ve sağlamlaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Avan, A. ve Zorlu, Ö. (2018). Termal Otel İşletmelerinde İslami Turizm Konseptinin Uygulanabilirliği: Yönetimsel Bir Bakış Açısı, 3. *Innovation and Global Issues*, 26-29 Nisan 2018, Antalya/Kaş, 40-420.
- Baytok, A., Boyraz, M., Çetin, A., Mutlu, H. ve Katırcıoğlu, E. (2018). Ulusal Turizm Kongrelerinde Yer Alan Etik ve Sosyal Sorumluluk Konulu Bildirilerin Değerlendirilmesi, 19. *Ulusal Turizm Kongresi*, 17-21 Ekim 2018, Afyonkarahisar, 391-404.
- Boyraz, M. (2018). Turizm Kongrelerinde Yer Alan Coğrafi İşaretle İlgili Bildirilerin Değerlendirilmesi, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(6), 36-49.
- Boyraz, M. ve Güvenen, Ö.A. (2017) Turizm Alanyazınında Enerji, Su ve Atık Yönetimi ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili (2006-2016), 1. *Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi*, 28 Eylül-01 Ekim 2017, Van, 324-325.
- Boyraz, M. ve Sandıkcı, M. (2018). Gastronomi Bildirilerinin Değerlendirilmesi: Turizm Kongreleri Örneği (2013-2017), *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 873-889.
- Boyraz, M., Mutluç, A.S ve Dikmen, H. (2017). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Müslüman Dostu Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, *The Journal of Academic Social Science*, 5(41), 371-391.
- Boyraz, M., Mutluç, A.S, Dikmen, H. ve Yurtbahar, İ. (2017b). Öğretim Üyelerinin Müslüman Dostu Konaklama İşletmelerine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 160-179.
- Boyraz, M., Mutluç, A.S., Güvenen, Ö.A. ve Dikmen, H. (2017a). Müslüman Tüketicilerin Helâl Ürün Algısı, Tutum ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya/Alanya, 143-159.
- Çalışır, M. ve Şensoy, G. (2017). Şanghay Birliği Örgütüne Üye Ülkelerin Turizm Gelirleri ve İslam Ülkeleri ile Helâl Turizm Potansiyelinin İncelenmesi, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 919-931.
- Çuhadar, M. ve Kervankıran, İ. (2017). Helâl Turizm Çekim Ülkesi Olarak Malezya’nın Dış Turizm Talebinin Modellenmesi ve Tahmini, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 714-725.
- Kılıç, G., Pekyaman, A. ve Yücedağ, N. (2017). Beş Yıldızlı Termal Otel İşletmelerinin Helal Turizm Kapsamında Sundukları Hizmetlerin Araştırılması: Afyonkarahisar İli Örneği, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 800-813.
- Kongre Uzmanı (2018). 2018 Yılı Turizm Kongreleri, <http://www.kongre2018.com/?kategori=34> [Erişim Tarihi: 01.02.2019]
- Olcay, A., Karacıl, G. ve Sürme, M. (2017). Helal Turizm Alanının Bibliyometrik Profili, 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya/Alanya, 882-895.
- Pamukçu, H. (2018). 1. *Uluslararası Helal Turizm Kongresi Etkinlik Raporu*, T.C. Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi, Kastamonu.
- Pamukçu, H. ve Sarıışık, M. (2018). *Tüm Yönleriyle Helal Turizm Kavramlar, Uygulamalar, Standartlar ve Modeller*, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Pelit, E. ve Gülen, M. (2017). Çalışma Yeri Tercihinde Helal Konseptin Yeri: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *VI. Ulusal II. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu*, 14-15 Nisan 2017, Gaziantep, 208-222.
- Pelit, E. ve Nas, N. (2017). Helal Sertifika Uygulamaları ve Turizme Yansımaları, *1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 831-839.
- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Salha, H., Yılmaz, Ö. ve Pelit, E. (2017). Mezhepler Arasındaki Fıkhi İhtilafların Helal Gıda Seçimindeki Etkisi, *1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 490-495.
- Sandıkcı, M., Boyraz, M. ve Mutluç, A.S. (2019). İslami Yaşam Tarzının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Afyonkarahisar Termal Otelleri Örneği, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 254-268.
- Sandıkcı, M., Boyraz, M., Mutlu, H. ve Gökçe, F. (2018). Gastronomi Araştırmaları Bibliyografyası Bildiri, Makale, Tez 2013-2017, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sandıkcı, M., Çağlar, A. ve Güzel, C. (2017). Otellerde Konaklayan Turistlerin Helâl Hizmet Veren (Muhafazakâr) Otel Algıları Üzerine Bir Araştırma, *1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 561-574.
- Saruşık, M., Akçin, N. ve Çilingir, A.B. (2017). Helal Turizm ile İlgili Olarak Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi, *1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya/Alanya, 248-362.
- Soybalı, H., Boyraz, M. ve Dikmen, H. (2017) Helal Konseptli Konaklama İşletmeleri Kriter Ve Uygulamalarının Karşılaştırılması, *1. Uluslararası Helal Turizm Kongresi*, 07-09 Nisan 2017, Antalya, 259-275.
- Tübitak Cabim (Cahit Arf Bilgi Merkezi). (2019). Bibliyometri Nedir? <http://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/> [Erişim Tarihi:05.02.2019]